

Bij de Stolpersteine Melkmarkt 45 Zwolle op 7 april 2014.

Wij, hun nazaten, herdenken op deze plaats onze grootouders, overgrootouders en bet-overgrootouders:

Hartog Hes, geboren te Gorredijk, 24 april 1862 en
Mietje Hes-Marcus, geboren te Dokkum, 20 oktober 1869.

Beiden vermoord te Sobibor op 7 mei 1943.

Hartog Hes is op 24 januari 1890 vanuit Gorredijk in Zwolle komen wonen. Voor hem was, als jongste van drie broers, in de familiewinkel aldaar, geen plaats. Hij vestigde een winkel in manufacturen in het pand Diezerstraat 26, dat hij huurde van het echtpaar Roseboom-de Graaf. Eén winkel verder, op nummer 22, bevond zich de slagerij van de familie Marcus. Op 20 oktober 1895 trouwde hij (Hartog) de jongste dochter, Mietje. Daarna dreven zij samen hun winkel. Hun eerste kind, een zoon, werd geboren op 22 juni 1897. Hij zou de vader worden van mijn broer en mij. Een tweede kind, een dochtertje, geboren in 1901, bleek niet levensvatbaar.

In 1904 kochten Hartog en Mietje Hes Diezerstraat 26 uit de boedel van het echtpaar Roseboom. Zij werkten en woonden er tot september 1912, toen het werd verkocht aan Vroom&Dreesmann, die het met de belendende panden sloopte en er zijn warenhuis bouwde.

Onze grootouders verhuisden naar Melkmarkt 12, dat zij huurden. Zij besloten de concurrentie met V&D niet aan te gaan, maar één niveau op te schuiven in de bedrijfskolom. Zij gingen grossieren, d.w.z. zij fungeerden niet meer als winkel maar werden leverancier van winkels. Dit moet een succesvol experiment zijn geweest, want op 27 januari 1916 werden zij eigenaar van Melkmarkt 45. Verkoper was Mr. F.J.A. Vos de Wael, rechter te Roermond. Hier gingen zij wonen en zetten zij hun bedrijf voort. Vader stapte na zijn eindexamen HBS in 1915 als jong firmant in het bedrijf. Samen met zijn vader bouwde hij het bedrijf uit van een regionale tot een landelijk opererende groothandel.

In augustus 1936 verhuisden onze ouders van hun eigen huis Ter Pelkwijkstraat 3 naar dit huis en trokken dus bij hun ouders in. Ik was 20 maanden oud, moeder was net drie maanden in verwachting van Abel. De verhuizing zal niet uit luxe zijn geweest. Het was crisis, het onderhouden van twee gezinnen uit de opbrengst van het bedrijf zal minder makkelijk zijn gegaan dan voorheen. Zo werd dit huis het geboortehuis van mijn broer en liggen hier mijn vroegste herinneringen aan heel veel ruimte, een zonnige tuin en een veilige speelplek op de stoep in de Voorstraat voor mijn driewieler, step en trapauto. En natuurlijk aan het carillon van de Peperbus, waarmee ik insliep en weer wakker werd. Het was ook en vooral het epicentrum van een intensief familieleven.

Dit huis herbergde met gemak een bedrijf en twee gezinnen tot het op 22 december 1941 door de bezetter werd gevorderd. Hartog Hes en zijn vrouw verlieten door de bezetter gedwongen hun eigendom; zij zouden er nooit terugkeren.

Hun namen op deze plek weerspiegelen de plaats die zij innamen als normale, hardwerkende, gezagsgetrouwe geïntegreerde burgers van Nederland en inwoners van Zwolle. Zij werden, alleen omdat zij joods waren, na de bezetting door de Nazi's in 1940, door hen gediscrimineerd, geïsoleerd, beroofd, gedeporteerd en vermoord.

Persoonlijke herinneringen aan onze grootouders hebben mijn broer en ik niet of nauwelijks, daarvoor waren wij te jong. Ik zie mijn grootvader lopen: hij liep mank, gevolg van een mislukte hersteloperatie van een gebroken heup. Ik bracht hem in de herfst kastanjes, die de reusachtige bomen op de Melkmarkt hadden laten vallen; hij stopte ze in zijn broekzak, tegen de reumatiek. Een paar beelden van mijn grootmoeder heb ik: ik zie haar die grote keuken in het souterrain koosjer voor Pesach maken, het servies uit de hoge kasten wisselen; en ik zie haar zuurkool en boontjes innemen in grote Keulse potten; ik zie haar de schubben van een vis schrapen, die ze op de markt heeft gekocht. Ik zie haar, tenslotte, druiven plukken, omgeven door een zwerm wespen, langs de hoge houten trap aan de zonovergoten achterkant van het huis.

Dit alles en nog veel meer werd hen, en ons, afgenomen. Dat kan en mag niet worden vergeten. Daartoe helpt dit kleine persoonlijke teken op deze plaats. Wij zijn eenieder die zich voor de realisatie ervan heeft ingezet zeer erkentelijk.

Ik wil tot besluit de regels citeren, geschreven door de Hongaarse dichter en verzetsstrijdster Channa Szenes, die in de Liberaal Joodse Liturgie gezegd worden ter inleiding van de herdenking van de gestorvenen:

Er zijn sterren, wier licht de aarde slechts bereikt lang nadat zij zelf zijn uiteengevallen.

Er zijn mensen, wier nagedachtenis licht geeft in deze wereld lang nadat zij van ons zijn heen gegaan. Dit licht schijnt in de donkerste nacht op de weg die wij moeten gaan.

Einde citaat.

Moge hun zielen zijn opgenomen in de bundel van het eeuwige leven.

StolpersteineZwolle07042014